

Webcamobservaties bij Oehoes in de Eifel

Gejo Wassink

Uitgevlogen jonge Oehoe van zo'n zeven weken oud. In dit stadium kunnen ze nog niet vliegen. Ze klauteren dan rond in de omgeving van de nestholte.
Foto: Gejo Wassink.

Inleiding

In 2008 werd een webcam geplaatst bij een oehoepaar *Bubo bubo* in de Duitse Eifel. In hetzelfde jaar konden we ook weer genieten van de webcams van Vogelbescherming Nederland, bekend onder de naam 'Beleef de lente'. Op deze website van Vogelbescherming werd door de bezoekers meegedaan aan een stukje wetenschappelijk onderzoek, zoals onder andere het noteren van het aantal prooien en het aantal malen dat er gevoerd werd. Al snel werden hier ook waarnemingen doorgegeven van de Oehoes uit de Eifel. Omdat 'Beleef de lente' daar eigenlijk niet voor bedoeld was, is er door een initiatiefneemster een aparte weblog voor de Oehoe opgericht. Hier werd door een vaste groep vrijwilligers 24 uur per dag gekeken naar de verrichtingen van het oehoepaar.

In eerste instantie was het vooral de bedoeling om prooionderzoek te verrichten, maar dat bleek niet goed mogelijk, doordat de volwassen Oehoes de prooi vaak afschermden of met hun rug naar de

camera toe stonden. Prooien werden ook in de avond en 's nachts gebracht. Door de overgang van kleurbeelden overdag naar grijs tinten in de avond was het extra lastig deze prooien te determineren. Wel is

duidelijk in kaart gebracht hoe vaak en hoe lang er gevoederd werd en hoe lang de jongen alleen werden gelaten. In dit artikel worden deze bevindingen gerapporteerd.

Materiaal en methode

De webcam werd geplaatst door de 'Gesellschaft zur Erhaltung der Eulen (e.V.)', in het Engels bekend als 'European Group of Experts on Ecology, Genetics and Conservation' (EGE)'. Daarbij werd samengewerkt met het Duitse televisie-station Südwestrundfunk (SWR). Het nest – waarop al drie jaren achtereenvolgende Oehoes grootgebracht zijn – bevond zich op ongeveer 90 m hoogte in een steile rotswand. De camera werd gemonteerd door de Duitse onderzoeker Stefan Brücher. Door de beperking van de techniek werden er slechts om de paar seconden beelden doorgegeven. Daardoor was er geen vloeiende beeldregistratie. Door de toepassing van infrarood licht konden de uilen ook 's nachts gevolgd worden. De camera was op afstand bestuurbaar waardoor de Oehoes veelal vanaf verschillende gezichtspunten gevolgd konden worden. Het oehoevrouwtje broedde minstens vanaf 21 februari en kreeg al snel de bijnaam 'Lotte'. In Nederland begon het doorgeven van informatie vooral na het uitkomen van het eerste ei op 22 maart. Daarna kwam het weblog on-line en was er een groep mensen die gezamenlijk vierentwintig uur per dag de Oehoes in de gaten probeerde te houden. Overigens lukte dat niet altijd omdat er technische storingen waren en

Op 22 maart werd voor het eerst een kuiken gezien. Deze foto is van 26 maart. De eiland is nog zichtbaar. Foto: SWR/Pixtura.

omdat enkele nachtbrakers niet altijd hun nachtdiensten draaiden. Op het weblog werden per dag alle verrichtingen van de Oehoes gemeld. Aan het einde van de dag werden de data door ondergetekende verwerkt in een spreadsheet. De volgende gegevens werden steeds bijgehouden:

- aantal, tijdstip en duur van het voeren;
- afwezigheid van het oehoevrouwtje;
- afwezigheid van de jongen;
- aanvoer van prooiën.

De observatieperiode liep van 25 maart tot 30 mei, daarna verschenen de jongen slechts incidenteel voor de camera.

Resultaten

Naar alle waarschijnlijkheid is rond 17 februari begonnen met de eileg. Het broeden kwam geheel voor rekening van het vrouwtje (in de rest van dit artikel 'Lotte'). Lotte zat het grootste deel van de dag op haar eieren. Slechts af en toe werden de eieren even alleen gelaten. Vooral in de avondschemering vloog zij altijd even weg, maar was dan binnen tien minuten weer terug. Het mannetje werd maar weinig gezien op het nest. Waarschijnlijk gaf hij de prooiën buiten beeld over aan Lotte. Alleen in de periode dat de jongen nauwelijks alleen gelaten werden door Lotte, was te zien dat de oehoeman prooiën op het nest bracht. Het eerste kuiken kwam uit het ei op 22 maart. De andere twee volgden op 23 en 25 maart.

Het voeren

De jongen werden tussen de één- en elfmaal per dag gevoederd, hetgeen overigens niet wil zeggen dat er dan ook elf prooiën werden gebracht. Met name in het begin werd er vaak voedsel in depot gelegd. Lotte legde het restant van een maaltijd dan weg in een bepaald hoekje. Later werd deze prooi weer tevoorschijn gehaald voor een volgende voerbeurt. In de periode van 25 maart tot en met 22 april werd gemiddeld 6,5 keer op één dag gevoerd. Na 22 april werden de jongen af en toe buiten het beeld van de camera gevoerd. De 'voerstatistiek' toont als laatste datum 7 mei. Na deze datum vond het voeren grotendeels buiten het oog van de camera plaats. De meeste voerbeurten werden waarge-

De jongen worden ook overdag gevoerd. Daarna is het tijd voor een dutje.

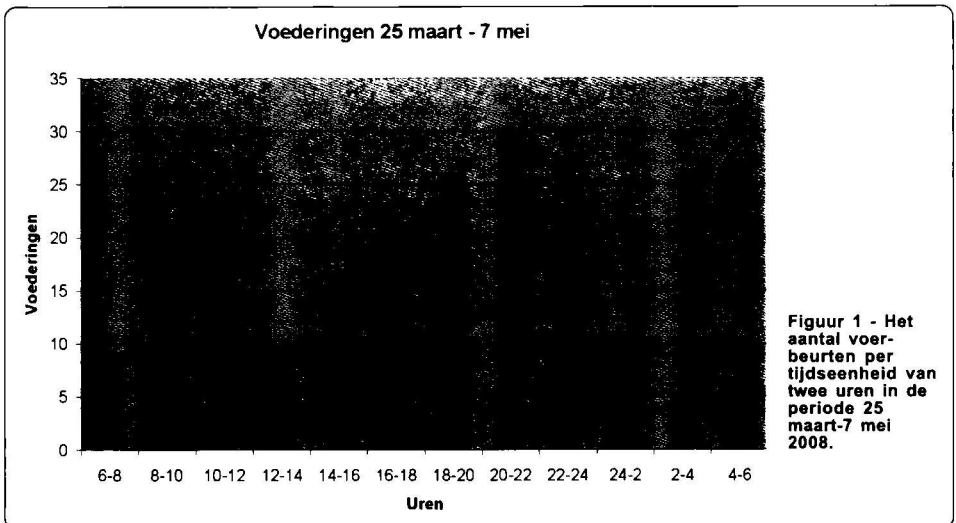
Foto: SWR/Pixtura.

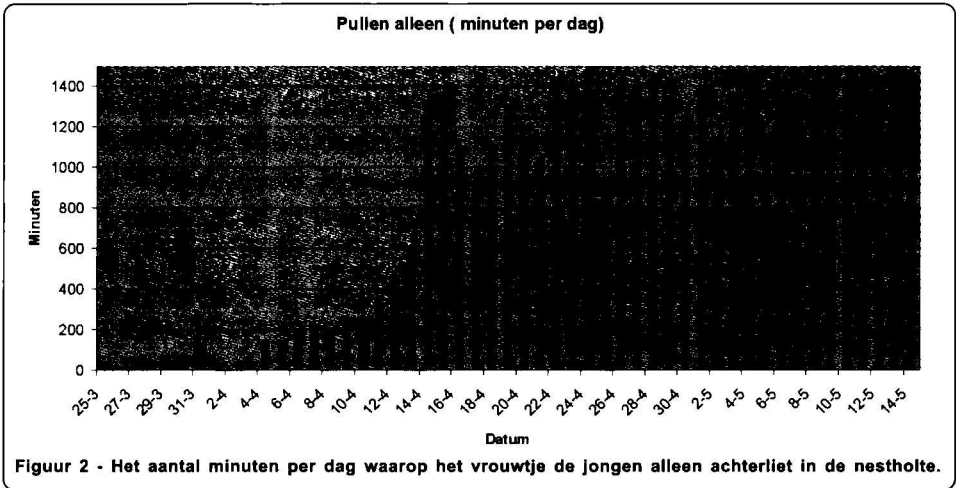
nomen tussen acht en tien uur in de avond (Figuur 1). Gedurende de dag zagen we dat het aantal voederbeurten geleidelijk toenam. De meest rustige momenten van de dag, met weinig voederbeurten, waren de periodes tussen 's morgens zes uur en acht uur en tussen twaalf uur en twee uur in de middag. Opmerkelijk genoeg werd er ook 's nachts weinig gevoerd. De nachtelijke observaties waren overigens niet altijd even betrouwbaar omdat niet alle nachten 'full time' is geobserveerd. Het fotoarchief met foto's die elk half uur automatisch door de camera werden genomen, bevestigde eveneens de indruk dat er 's nachts niet vaak gevoerd werd. De gemiddelde voederbeurt duurde zo'n negentien minuten met een minimum van één minuut en een maximum van 62

minuten. Tijdens de lange voederbeurten werd er echter niet continu gevoerd. Er waren dan ook korte onderbrekingen van enkele minuten. Er is geen bepaalde trend te ontdekken in de duur van het voeren gedurende de observatieperiode.

Pullen alleen gelaten

Vanaf 27 maart (twee dagen na het uitkomen van alle eieren) tot 14 april werden de jongen dagelijks steeds iets langer alleen gelaten (tussen twee en 589 minuten per dag). Op 14 april (jongen drie weken oud) zien we echter een plotselinge toename in de grafiek (Figuur 2); Lotte liet de jongen nu veel langer alleen dan in de periode daarvoor (1271 minuten). Deze sprong werd gemaakt twee dagen nadat we konden waarnemen dat het eerste jong zelf

wat voedsel tot zich nam. Hierna bleef de afwezigheidsduur van Lotte hoog en schommelde tussen de 931 en 1440 minuten (dat is 24 uur).

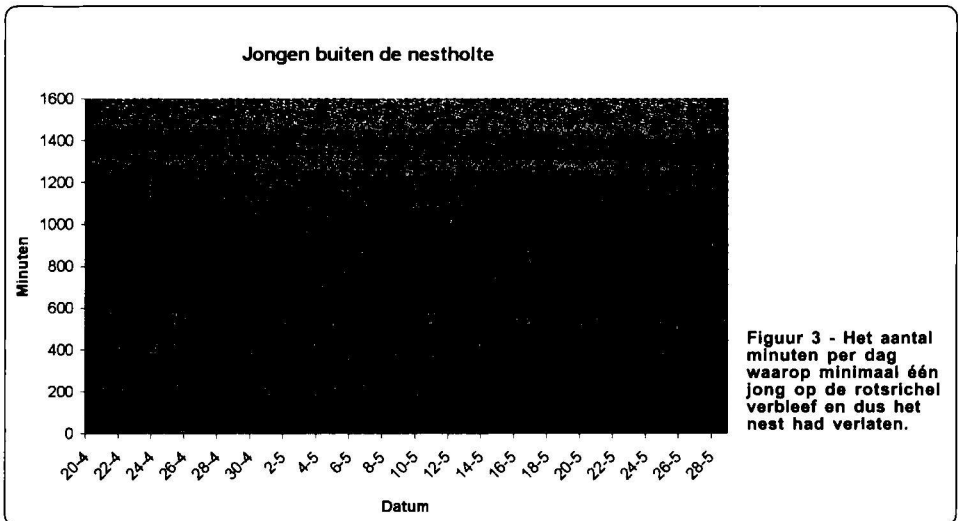
Van 's morgens acht tot tien uur in de avond werden de jonge Oehoes geleidelijk aan steeds vaker alleen in het nest achtergelaten, daarna was Lotte dan weer vaker bij de jongen te zien. Deze trend lijkt sterk op die van het aantal voerbeurten (Figuur 1). Kennelijk neemt de activiteit van Lotte geleidelijk toe tussen acht en tien uur. Lotte was het meest in de nestholte te zien in de periodes van acht tot vier uur overdag en 's nachts tussen twee en vier uur. Vanaf 9 mei waren de jongen (bijna zeven weken oud), op

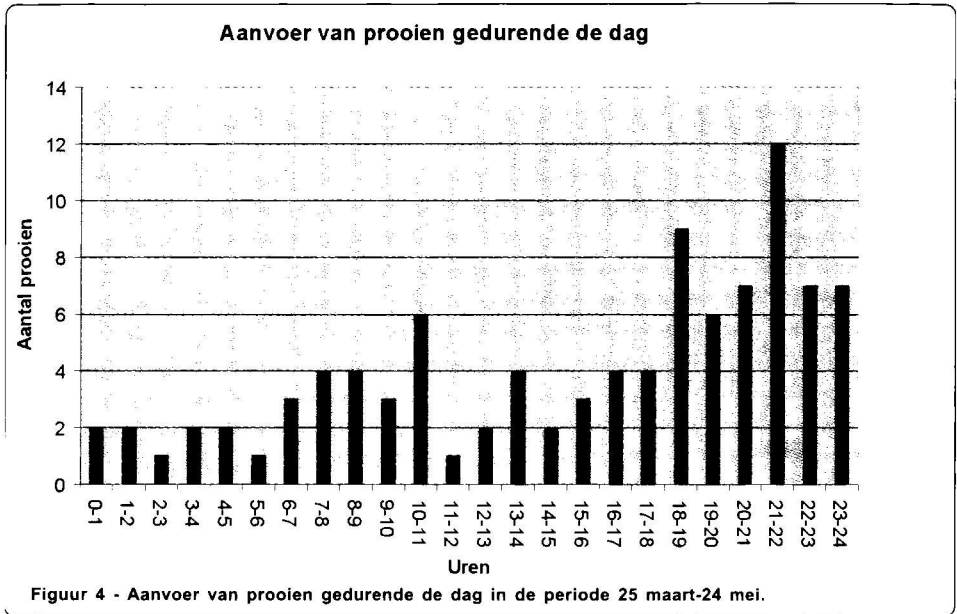
enkele voerbeurten na, de gehele dag alleen.

Jongen aan de wandel

Vanaf 20 april – het oudste jong was toen 29 dagen oud – werd voor het eerst gezien dat de jongen uit de nestholte liepen buiten het zicht van de camera (Figuur 3). Gezien de plotselinge daling van het aantal bezoeken dat Lotte nog aan het nest bracht, werden de jongen daar waarschijnlijk ook gevoerd. Toen de camera op afstand werd rondgedraaid, konden we ook overal veren van prooidieren zien liggen.

De eerste week verlieten de jongen vooral 's avonds na halfnegen het nest, maar

waren kort na middernacht terug. Vanaf de tweede week waren ze ook 's nachts vaak weg tot 's morgens vroeg rond zes uur. Overdag zaten ze dan weer samen in het nesthol. Er werd nauwelijks meer geconstateerd dat er gevoerd werd.

In de periode vijf tot tien mei (oudste jong 44 à 49 dagen oud) waren er ook overdag momenten dat er één of twee jongen de nestholte verlieten. Ze zaten dan een half uurtje op de lange rotsrichel die direct naast het nest gelegen was. In de periode 10 tot 21 mei (49 à 60 dagen) gebeurde

dat steeds vaker en waren enkele pullen wel eens langer dan een uur weg. Op 22 en 23 mei werd één jong beide dagen niet gezien. Na 26 mei (oudste jong 65 dagen) waren er voortdurend één of twee jongen buiten het nest.

Na 28 mei waren de jongen volledig vliegvlug en zijn lange tijd niet meer voor de camera verschenen. In juni en juli werden nog regelmatig enkele jongen op de nestplek gezien.

Voedselbehoefte

Deze webcamobservatie heeft aangetoond dat er gemiddeld 6,5 keer per dag voedsel aan de pullen werd verstrekt. Gemiddeld werd er om de drie uur gevoerd (met een spreiding van een halve minuut tot twintig uur). Ook in de literatuur wordt gemeld dat kleine kuikens elke paar uur van voedsel worden voorzien (Glutz von Blotzheim 1980). In de periode 25 maart tot 20 april werd steeds in het nest gevoerd. In die 27 dagen zijn 67 prooien aangebracht; een gemiddelde van 2,48 prooien per dag, variërend in grootte van muis tot Vos. Helaas was vaak niet te zien om welke prooi soort het ging. Uit ander onderzoek (Wassink 2002) bleek dat Oehoes ruim 300 g voedsel per dag nodig hebben. Dat betekent een prooi als een rat of duif per uilskuiken per dag. Gezien het

Prooi	Aantal
Onbekend	27
Ratten	17
Egels	14
Muizen	12
Zoogdieren spec.	7
Kraaiachtigen	6
Konijnen	4
Vogels spec.	4
Duiven	4
Buizerds	2
Bunzings	1
Hermelijnen	1
Vossen	1
Eekhoorns	1
Meerkoeten	1
Totaal	102

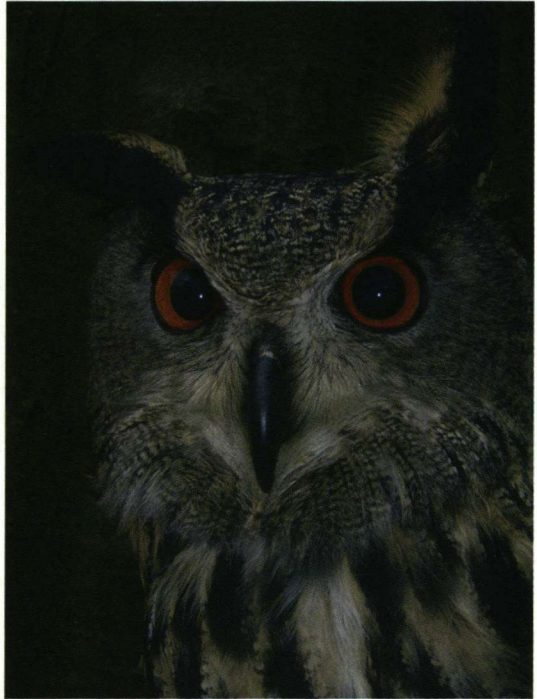
Tabel 1- Aangebrachte prooien in de periode 25 maart-27 mei.

aantal en de aard van de prooien is er voldoende voedsel aangevoerd en uiteindelijk zijn alle drie de jongen dan ook uitgevlogen.

De vangst van een jonge Vos was natuurlijk spectaculair, maar blijft een uitzondering. Ook Buizerd, Bunzing, Hermelijn en Eekhoorn zijn eerder uitzondering dan regel, maar duiken ook in andere studies op in de prooidierlijsten (Glutz von Blotzheim 1980). Van de gedetermineerde prooien staat de rat bovenaan de lijst met 17 exemplaren (Tabel 1). De Egel werd vooral na 29 april veel gevangen. Er waren zelfs dagen waarop het dieet alleen maar uit Egels bestond, er werden dan drie Egels per dag aangevoerd. Verder werden er veel muizen en kraaiachtigen gevangen. In totaal werden er 58 zoogdieren, 17 vogels en 27 onbekende prooien gezien. De meeste prooien werden naar het nest gebracht tussen zes en twaalf uur in de avond. De grafiek (Figuur 1) geeft aan dat er gedurende de nacht (van middernacht tot zes uur) weinig prooien werden aangevoerd. Maar er is dan ook niet elke nacht full-time geobserveerd. De archief-foto's, die elk half uur werden gemaakt, ondersteunen dit beeld echter wel. Mogelijk zijn Oehoes na middernacht dus daadwerkelijk minder actief dan menigeeen zou denken. Tussen zes uur en elf uur in de ochtend is een kleine opleving te zien in de aanbreng van prooien. Vanaf één uur in de middag tot tien uur 's avonds neemt de aanvoer van prooien geleidelijk aan toe en bereikt een maximum rond tien uur. In de jongenperiode is de Oehoe dus wel degelijk dagactief, maar de meeste prooien worden gevangen vanaf één uur voor zonsondergang tot middernacht.

Actieve periodes

De webcamobservaties hebben duidelijk aan het licht gebracht dat er dagelijks actieve en juist passieve periodes werden 'ingebouwd'. Tussen twaalf uur en twee uur overdag was er vaak sprake van een

Oehoe *Bubo bubo*.

Foto: Gejo Wassink.

heuse siësta. Er werd dan weinig of niet gevoerd en zowel de jongen als Lotte leken wat te slapen. Tussen acht uur in de ochtend en tien uur 's avonds was er dan juist weer volop actie. Lotte was in die tijd veel op jacht, maar voerde ook het meest. Tussen zes uur 's avonds en twee uur in de nacht werden de jongen de meeste tijd alleen gelaten. Ik vermoed dan ook dat in die periode steeds de meeste prooien werden gevangen. Hoewel de Oehoes dus ook overdag actief waren, valt de echt actieve periode tussen de schemering en de vroege ochtenduren.

Pullen overdag bewaakt

De jongen werden de eerste twee weken (25 maart tot en met 8 april) overdag nooit alleen gelaten. In die periode verliet Lotte het nesthol pas na 19.00 uur en in de tweede week steeds na 20.00 uur. Dit laatste heeft te maken met het ingaan van de zomertijd op 30 maart. Globaal kunnen we stellen dat ze gedurende de eerste twee weken vlak voor zonsondergang het nest even verliet en ook nog enkele malen gedurende de nacht.

Pas vanaf 13 april (de jongen waren toen bijna drie weken oud) verliet ze het nest overdag ook regelmatig. Vanaf deze datum werden de uilskuikens zo'n tien keer per dag alleen

gelaten, terwijl dat de weken daarvoor zo'n vier keer gebeurde. Ook het totaal aantal minuten per dag dat Lotte afwezig was, nam na 13 april plotseling toe. Opvallend is dat twee dagen daarvoor een jong voor het eerst zelf voedsel tot zich nam van een prooi die nog in het nest lag. Voorzichtig kunnen we aannemen dat het vrouwtje de jongen plotseling langer alleen laat als deze zelfstandig wat kunnen eten. Op zich niet zo vreemd natuurlijk, omdat ze vanaf dat moment minder afhankelijk zijn van hun ouders als het om eten gaat. Bovendien is hun donskleed zo dik dat van koude lijden geen sprake is. Vanaf 22 april werden de jongen regelmatig bijna vierentwintig uur per dag alleen gelaten. Na 9 mei (de oudste pul was nu 49 dagen oud) waren de jongen vrijwel de gehele dag alleen, op af en toe een voerbeurt na.

Verlaten van het nest

Toen het oudste jong zo'n vier weken oud was werd er voor het eerst een klein uitstapje buiten het nest gemaakt. In het begin gebeurde dit alleen 's avonds, maar na een week ook 's nachts en 's morgens vroeg. Overdag zaten de jongen weer samen in het nesthol. Kennelijk werden ze nu ook hier buiten gevoerd omdat we Lotte nauwelijks meer zagen op het nest. Bovendien renden de jongen soms plotseling het beeld uit, waarschijnlijk omdat er wat te eten werd gebracht.

Toen het oudste jong zo'n zes weken oud was, waren er ook overdag af en toe één of twee pullen buiten het nest. Ze zaten dan op de rotsrichel vlak naast de nestholte. In de zevende en achtste week gebeurde dat nog steeds, maar de uitstapjes duurden langer. De jongen waren dan af en toe ongeveer één uur weg. Op de leeftijd van negen weken waren er voortdurend één of twee jongen buiten de nestholte te vinden. Op 27 mei, vlak voordat het oudste jong tien weken oud was, zijn alle drie de uilskuikens rond 21.00 uur van de richel gevlogen. In juni en juli brachten enkele jongen nog wel eens een bezoekje aan de nestplek, maar de meeste tijd hielden zij zich in die periode buiten het oog van de camera op. Hiermee kwam een eind aan de webcamobservaties. Het weblog (<http://www.oehoe.web-log.nl>) is in stand gehouden. Bezoekers kunnen daar nog

steeds informatie over de Oehoe vinden en in de toekomst zal het aangevuld worden met informatie over de Oehoe in Nederland. Kijk ook op: <http://www.egeeulen.de>.

Dankwoord

Het is bewonderenswaardig om te zien hoe enthousiast mensen data verzamelden op <http://www.oehoe.web-log.nl>. Tot diep in de nachtelijke uurtjes werd er genoteerd. Gelukkig hadden we ook mensen die nachtdiensten draaiden en dus af en toe 's nachts konden kijken. Voor allen is een woord van dank dan ook wel op zijn plaats. In eerste instantie aan Henriette Edens voor het opstarten en onderhouden van het weblog en voor de redactionele correctie van de tekst. Verder aan allen die een bijdrage hebben geleverd, zoals: Yvonne de Vries, Hanny Kompanje, Wilma Bol, Adriana van den Heuvel (Spanje), Marian Kooter en natuurlijk alle anderen die een bijdrage hebben geleverd.

■ G.J. Wassink, Europaweg 40a, 7137 HN Lieveelde, e-mail: gejowassink@hetnet.nl.

LITERATUUR:

Glutz von Blotzheim, U.N. & K.M. Bauer (1980): Handbuch der Vögel Mitteleuropas; Band 9, 303-357.

Wassink, G.J. (2002): Prooidieren van de Oehoe in de Achterhoek. De Leunink 29/2-4, 2002: 28-58.